

Рекомендована д-м фармац. наук, проф. Т.Г. Калинюком

УДК 615.1:615.015.32:615.014

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ГОМЕОПАТИЧНОЇ ФАРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

©**О.І. Тихонов, В.А. Якущенко, Г.Б. Ходарченко**

Національний фармацевтичний університет, Харків

Резюме: у статті проаналізовано сучасний стан гомеопатії в Україні. Розглянуто ринок гомеопатичних лікарських засобів, підсумки наукових досліджень зі створення нормативної бази щодо стандартизації та технології гомеопатичних ліків; питання підготовки кадрів та представлено загальні аспекти популяризації гомеопатії в нашій країні. Наведено вклад кафедри АТЛ НФаУ і особисто завідувача кафедри академіка Української академії наук О.І. Тихонова у розповсюдження гомеопатії і надання їй офіційного статусу в Україні. Запропоновано шляхи розвитку гомеопатичного методу лікування та технології вітчизняних гомеопатичних ліків. Надано перспективні напрямки фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі створення нових гомеопатичних лікарських засобів, зокрема з продуктів бджільництва.

Ключові слова: гомеопатія, гомеопатична фармація.

ВСТУП. Здоров'я людини є одним із найважливіших показників соціально-економічного розвитку країни в сучасному світі. Тому провідну роль в системі охорони здоров'я відіграє забезпечення населення якісними, високоефективними, безпечними та доступними за ціною лікарськими засобами.

Розвиток сучасної медицини відбувається за двома напрямками – офіційна медична школа, що базується на лікуванні хвороби за допомогою великих доз лікарських речовин, виходячи з принципу протилежностей: жар – холодом, сухість – вологою, це так звана алопатична медицина. Інший принцип лікування – гомеопатичний ґрунтується на використанні “малих доз” лікарських препаратів, виготовлених шляхом послідовного розведення лікарської речовини, навіть далеко за межами ліміту ділюції Авогадро, та лікуванні за принципом подібне лікують подібним [1, 4, 7, 9, 12, 16-19].

Гомеопатія, завдяки своїм перевагам (індивідуальний підхід до хворого, відсутність вікових обмежень і побічних дій, можливість лікування хвороб, в патогенезі яких провідним фактором є порушення нервової системи та обміну речовин тощо), знаходиться сьогодні на хвилі популярності [6, 21]. Застосування цих препаратів вже здобуло довіру багатьох хворих і все більше лікарів для лікування пацієнтів застосовує гомеопатичні лікарські засоби (ГЛЗ) [15].

Асортимент ГЛЗ у світовій лікувальній практиці налічує близько 10000 класичних монопрепаратів, а, крім того, ще багато комплексних ГЛЗ. Так, у Німеччині на сьогодні зареєстровано 3280 комплексних ГЛЗ (з показаннями до застосування), 1958 ГЛЗ без терапевтичних показань та 4853 препаратів подано до розгляду. Тоді як в Україні за 1995-2005 роки зареєстровано лише 150 гомеопатичних препаратів, з яких

перелік вітчизняних ГЛЗ взагалі обмежений 27 препаратами [8, 10, 13, 20, 21].

Серійне виробництво ГЛЗ на Україні здійснюють невеликі фармацевтичні фірми-виробники: “Арніка” (м. Харків), “Гомеопатична аптека” (м. Харків), “Національна гомеопатична спілка” (м. Київ), “Пік-Крим” (м. Севастополь), фабрика рослинних лікарських засобів “Природні ліки” (Харківська область). Промислові гомеопатичні препарати в нашу країну надходять головним чином від відомих світових виробників [10].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Враховуючи вищезазначене, державного значення набуває розповсюдження гомеопатії в Україні. Для цього необхідно проводити роботу за всіма напрямками, що забезпечують розвиток гомеопатичного методу лікування хворих, а саме:

- популяризація гомеопатичного методу лікування через засоби масової інформації, науково-популярну літературу, публічні виступи тощо;
- проведення науково-дослідної роботи з розробки, аналізу та стандартизації ГЛЗ;
- створення нормативно-технічної документації, що регламентує технологію і якість ГЛЗ як монопрепаратів, так і комплексних гомеопатичних ліків;
- організація на Україні промислового виробництва гомеопатичних препаратів;
- підготовка лікарів-гомеопатів та фармацевтів-фахівців з приготування ГЛЗ.

РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ. В останні роки в Україні вже проведена значна робота із впровадження в медичну практику гомеопатичного методу лікування і розвитку гомеопатичної фармації.

Розв'язанням проблем зі створення та стандартизації гомеопатичних ліків понад 10 років займається школа технологів Національного фармацевтичного університету кафедри аптечної техно-

логії ліків (АТЛ) під керівництвом академіка Української АН, заслуженого діяча науки і техніки України, д-ра фармац. наук, професора О.І. Тихонова. Робота кафедри стосується усіх аспектів гомеопатичної фармації та її популяризації (рис. 1).

Одним із наукових напрямків діяльності кафедри АТЛ є "Створення гомеопатичних лікарських засобів" (номер держреєстрації 0103U000480). У межах цього наукового напрям-

ку проведені цікаві науково-дослідні роботи зі створення нових ГЛЗ на основі продуктів бджільництва (бджола, отрута бджолина). Обрані субстанції є дуже актуальними і відкривають нові перспективи для гомеопатичного методу лікування. Підсумком роботи вчених школи академіка О.І. Тихонова стало створення нових ГЛЗ – базисні препарати "Apis Mellifica" та "Апі", гомеопатичні гранули "Apis C₆" та "Апі-гран" [11, 14].

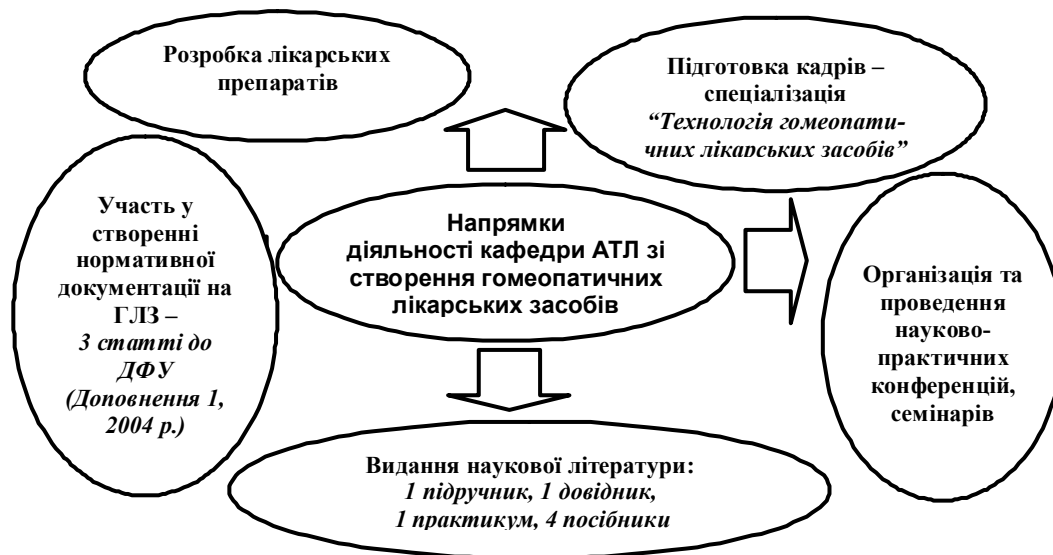

Рис. 1. Напрямки діяльності зі створення гомеопатичних лікарських засобів.

За підсумками наукової роботи захищені 2 кандидатських дисертації, виконується одна кандидатська дисертаційна робота і одна магістерська робота. Молодими вченими студентського наукового товариства ведуться дослідження зі створення та вивчення гомеопатичних препаратів у вигляді ділюцій, гранул, мазей з лопуха (*Arctium lappa*), липи (*Tilia*), гарбуза (*Cucurbita pepo*), лілії (*Lilium tigrinum*), блекоти (*Hyosciamus niger*) для застосування у дерматології, неврології, гінекології тощо.

Кафедра брала участь у організації та проведенні науково-практичних конференцій, семінарів: Всеукраїнського науково-практичного семінару "Технологія гомеопатичних лікарських препаратів" (березень 2000 р.), Міжнародної науково-практичної конференції "Сучасні питання гомеопатії. Міазматична доктрина С. Ганемана та її практичне використання" (жовтень 2003 р.) та Міжнародної науково-практичної конференції "Фундаментальные естественнонаучные дисциплины как основа гомеопатической медицины" (березень 2005 р.). Викладачі кафедри АТЛ постійно підвищують свій професійний рівень, беруть активну участь у науково-практичних семінарах, що проводить гомеопатична спілка України. Технологічні аспекти щодо виготовлення гомеопатичних препаратів розглядаються в межах міжкафедрального постійно діючого науко-

во-практичного семінару "Актуальні проблеми сучасної технології ліків".

Але, незважаючи на значні успіхи гомеопатії в Україні, існує цілий ряд питань, що потребує негайного вирішення.

На сьогодні гострою проблемою гомеопатичної фармації залишається відсутність методик контролю якості препаратів за вмістом основних біологічно активних речовин [2]. Контроль якості екстемпорально виготовлених лікарських засобів у гомеопатичних аптеках України регламентується існуючими методиками і правилами, викладеними в керівництві В. Швабе, що є недостатнім. Тому розробка науково-технічної документації і тепер залишається невирішеною проблемою, оскільки методи стандартизації та контролю за якістю необхідні як для аналізу сировини, базисних препаратів, так і для створених гомеопатичних ліків. Науковцями кафедри АТЛ зроблено значний внесок і в цьому напрямку. Так, розроблено загальні статті до ДФУ (Доповнення 1, 2004 р.): "Гомеопатичні лікарські засоби", "Лікарська рослинна сировина для гомеопатичних лікарських засобів", "Матричні настоянки для гомеопатичних лікарських засобів", що є першим кроком у вирішенні даної проблеми [5].

Серед головних науково-дослідних завдань, насамперед, необхідним є проведення фундаментальних досліджень із вивчення механізмів

дії гомеопатичних ліків з метою створення науково обґрунтованої загальної теорії терапевтичної дії лікарських препаратів.

У галузі прикладних досліджень необхідно також проводити науково-дослідну роботу з поширення номенклатури діючих речовин різного походження, які є перспективними для застосування в гомеопатії, зокрема на біологічно активні речовини з продуктів бджільництва.

Наступний напрямок наукової діяльності – це створення нових гомеопатичних моно- і комплексних препаратів, перспективних для виробництва як в аптечних умовах, так і в умовах фармацевтичних підприємств.

З метою подальшого впровадження наукових розробок у виробництво необхідно за допомогою державної підтримки налагоджувати на фармацевтичних виробництвах умови для серійного виготовлення вітчизняних гомеопатичних ліків, бо, як бачимо на прикладі закордонних підприємств, це дуже вигідна справа. Наприклад, німецька фармацевтична фірма "Heel", що займається переважно виробництвом гомеопатичних ліків, є успішним підприємством, яке на українському ринку готових гомеопатичних ліків займає провідне місце і має великі прибутки від реалізації гомеопатичних препаратів у нашій країні.

Крім того, державної підтримки потребують провізори-ентузіасти, які бажають відкривати гомеопатичні аптеки, адже гомеопатія – це, перш за все, індивідуальний метод лікування і без системи екстемпорального виготовлення гомеопатичних препаратів вона взагалі втрачає свій сенс.

Для забезпечення подальшого розвитку підготовки кадрів для гомеопатичної фармації необхідно в перелік спеціальностей МОЗ України ввести спеціальність "Провізор-гомеопат".

Література

1. Введение в гомеопатию. Краткая история развития гомеопатии в Украине. Классификация гомеопатических лекарственных форм. Основные направления нормирования производства гомеопатических лекарственных препаратов. Лекция для студентов специальности "Фармація": Учеб. пособ. для внеаудит. работы студ. / А.И. Тихонов, Л.И. Вишневская; Под ред. А.И. Тихонова – Х.: Изд-во НФаУ, 2006. – 32 с.
2. Ветютнева Н.А., Москаленко О.А. Современное состояние контроля качества гомеопатических лекарственных средств // Провізор. – № 13. – 2001. – С. 8-9.
3. Гомеопатические группы лекарств. Комплексная гомеопатия. Лекарства близкие к гомеопатии. Лекция для студентов специальности "Фармація": Учеб. пособ. для внеаудит. работы студ. / А.И. Тихонов, Л.В. Вишневская; Под ред. А.И. Тихонова – Х.: Изд-во НФаУ, 2006. – 28 с.

З метою формування позитивного ставлення населення до гомеопатичного методу лікування слід проводити постійну пропагандистську роботу у наукових періодичних виданнях, телевізійних медичних програмах та науково-популярній літературі при умові державного фінансування.

Таким чином, маємо зазначити, що на сьогодні в Україні зроблено суттєвий крок у напрямку розповсюдження гомеопатії, але попереду ще велика робота перед вченими, виробниками, державними діячами та суспільством із розробки, стандартизації та налагодження виробництва вітчизняних гомеопатичних ліків, наданню гомеопатії в Україні державного значення та підтримки, підготовки кадрів для гомеопатичної фармації і медицині, а також популяризації її серед населення.

ВИСНОВКИ. 1. Доведено, що сучасний стан гомеопатії в Україні потребує подальшого розвитку у розповсюдженні гомеопатії та надання їй офіційного статусу, а також у створенні, стандартизації та виробництві нових вітчизняних гомеопатичних ліків.

2. З метою розвитку фармацевтичної гомеопатії в нашій країні вкрай необхідною вважаємо великомасштабну фінансову та юридичну державну підтримку на усіх її складових – науково-дослідна робота в галузі створення та впровадження у виробництво нових гомеопатичних препаратів, зокрема із застосування продуктів бджільництва; створення нормативних актів, що регламентують виготовлення, контроль за якістю та застосування гомеопатичних ліків; створення підприємств або виробничих ліній на існуючих виробництвах з випуску комплексних гомеопатичних ліків; забезпечення інформаційної підтримки гомеопатичного методу лікування тощо.

4. Михайлов И.В. Гомеопатия: Справочник. – М.: ООО "Изд-во Астрель": ООО "Изд-во АСТ": ООО "Транзиткнига", 2003. – 239 с.
5. Державна Фармакопея України / Державне підприємство "Науково-експериментальний фармакопейний центр". – 1-ше вид. – Харків: РІРЕГ, 2001. – Доповнення 1. – 2004. – 520 с.
6. Катин А.Я., Катина М.А. Ключи гомеопатии. – Москва: Гомеопатическая медицина, 2006. – 190 с.
7. Кейн Стивен. Гомеопатическая фармация. Введение и руководство. – М.: Гомеопатическая медицина, 2002. – 256 с.
8. Киселева Т.Л., Цветаева Е.В. Сырьевая база для производства гомеопатических лекарственных средств в России: изучение номенклатуры производящих растений и сырья // Труды 57 Конгресса Международной медицинской гомеопатической лиг. – М., 2002. – С. 245-249.

9. Краткое руководство по гомеопатии. – Д.: Изд-во Сталкер, 2002. – 304 с.
10. Мощич О., Москаленко О. Положення гомеопатичних лікарських засобів у світі і в Україні // Вісник фармації і фармакології. – 2005. – № 12. – С. 38-39.
11. Осипенко С.Ю. Розробка технології та методів стандартизації препаратів протиалергічної дії на основі *Apis mellifica*: Дис. ... канд. фарм. наук: 15.00.01. – Харків, 2002. – 137 с.
12. Основные принципы гомеопатии. Закон исцеления Геринга. Особенности прописывания гомеопатических рецептов. Лекция для студентов специальности “Фармация”: Учеб. по соб. для внеаудит. работы студ. /А.И. Тихонов, Л.И. Вишневская; Под ред. А.И. Тихонова – Х.: Изд-во НФаУ, 2006. – 32 с.
13. Основы гомеопатической фармации: Учеб. для студ. фармац. специальностей вузов / А.И.Тихонов, С.А.Тихонова, Т.Г.Ярных, В.А.Соболева и др.; Под ред. А.И.Тихонова. – Х.: Изд-во НФаУ; Золотые страницы, 2002. – 574 с.
14. Пасічник М.Ф. Створення гомеопатичного лікарського засобу на основі отрути бджолоїної: Дис. ... канд. фарм. наук: 15.00.01. – Харків, 2007. – 172 с.
15. Ренчковская С.А. Антигомтоксическая терапия

- аллергического диатеза у детей // Биологическая терапия. – 2001. – № 2. – С. 47-48.
16. Теоретические основы механизмов действия гомеопатических лекарственных средств. Лекция для студентов специальности “Фармация”: Учеб. пособ. для внеаудит. работы студ. / А.И. Тихонов, Л.И. Вишневская; Под ред. А.И. Тихонова – Х.: Изд-во НФаУ, 2006. – 32 с.
17. Ives G. The Blackie Memorial Lecture 1999: Homeopathy versus orthodoxy – the current state of play // Br. Hom. J. – 2000. – № 89. – P. 17–25.
18. Julian Winston. A short History of Homeopathic Potentization / The American Homeopathy – 2002. – P. 13-19.
19. Nash E.B. A new Potentizer / Homeopathic Physician. – 1889. – V. 9. – 106 p.
20. The United State Pharmacopoeia XXIV ed. – The National Formulary. – 2000. – 2569 p.
21. Ullman D. Homeopathy and Managed Care; Manageable or Unmanageable // Proc. 52-nd Congress of the Liga Medicorum Homeopathica Internationalis. – Seattle, Washington, USA. – 1997. – 120 p.
- Woodward K.N. The potential impact of the use of homeopathic and herbal remedies on monitoring the safety of prescription products // Hum. and Exp. Toxicol. – 2005. – 24, № 5. – С. 219–233.

К ВОПРОСУ РАЗВИТИЯ ГОМЕОПАТИЧЕСКОЙ ФАРМАЦИИ В УКРАИНЕ

А.И. Тихонов, В.А. Якущенко, А.Б. Ходарченко

Национальный фармацевтический университет, Харьков

Резюме: в статье проанализировано современное состояние гомеопатии на Украине. Рассмотрен рынок гомеопатических лекарственных средств, итоги научных исследований по созданию нормативной базы относительно стандартизации и технологии гомеопатических препаратов; вопросы подготовки кадров и представлены общие аспекты популяризации гомеопатии в нашей стране. Приведен вклад кафедры АТЛ НФаУ и лично заведующим кафедрой академика Украинской АН А.И. Тихонова в распространение гомеопатии и придания ей официального статуса в Украине. Предложены пути развития гомеопатического метода лечения и технологии отечественных гомеопатических препаратов. Приведены перспективные направления фундаментальных и прикладных научных исследований в области создания новых гомеопатических лекарственных средств, особенно из продуктов пчеловодства.

Ключевые слова: гомеопатия, гомеопатическая фармация.

ABOUT THE QUESTION OF HOMEOPATHIC PHARMACY DEVELOPMENT IN UKRAINE

O.I. Tykhonov, V.A. Yakushchenko, H.B. Khodarchenko

National Pharmaceutical University, Kharkiv

Summary: the contemporary condition of homeopathy development in Ukraine has been analyzed. The market of homeopathic medicinal drugs, results of scientific researches in the creation of normative base concerning standardization and technology of homeopathic medicines, the questions of professionals, training and the common aspects of homeopathy popularization in our country have been submitted. The contribution of the Chemist's technology of drugs department of National University of Pharmacy and personally academician of the Ukrainian academy of sciences, the chief of the department O.I. Tykhonov into spreading of homeopathy and giving it the official status in Ukraine has been resulted. The ways of the homeopathic method of treatment development and technology of homeopathic medicines in our country have been offered. The perspective directions of fundamental and applied scientific researches in the field of the new homeopathic medicines creation, namely from the bee-keeping products have been submitted.

Key words: homeopathy, homeopathic pharmacy.